

Links - Monitoren van vlinders

Inzet - Vlinderwacht Harrie Vossen heeft een aantal bijzondere soorten onder zijn hoede.

Uiterst rechts - Het bont dikkopje komt nog in twee gebieden in Nederland voor.

Rechts boven - Vrijwilligers in het Weerterbos helpen met het kappen van paden en het ontwikkelen van bosranden.

Rechts onder - De kleine ijsvogelvlinder.

Vlinderwacht van het

De kleine ijsvogelvlinder, het bont dikkopje en het spiegeldikkopje, vlinderwacht Harrie Vossen ziet ze allemaal weer vliegen. Door het openhakken van paden en ontwikkelen van geleidelijke bosranden helpen Harrie en andere vrijwilligers om het Weerterbos vlindervriendelijk te maken.

Tekst en beeld Kars Veling, De Vlinderstichting

Vlinderwacht Harrie Vossen wandelt over de Grasdijk in het Weerterbos. Hij vertelt over de werkzaamheden die hij met een groep enthousiaste vutters heeft uitgevoerd. Maar steeds stokt het verhaal als hij weer een kleine ijsvogelvlinder ziet vliegen. "Kijk, daar, prachtig toch! Kijk hem eens zweven." Alleen op dit pad zien we er al 17 en dit is maar een heel klein deel van het Weerterbos. Inmiddels vliegen er hier vele honderden van deze prachtige Rode Lijstsoort. Dat is wel anders geweest, want rond 2000 was de kleine ijsvogelvlinder nog maar marginaal aanwezig in Nederland, in het bos. Harrie Vossen zag het met lede ogen gebeuren en was blij dat de beheerder, het Limburgs Landschap, extra aandacht ging besteden aan dagvlinders. Alle terreinen werden door De Vlinderstichting en vrijwilli-

Vooraf de kleine ijsvogelvlinder reageert zeer goed op meer licht in het bos.

gers onderzocht. De beheerders kregen informatie in het veld over de manier waarop ze rekening kunnen houden met de kwetsbare en bedreigde soorten. Om de beheerders te ondersteunen werden voor de gebieden ook

vlinderwachten gezocht. Mensen met verstand van zaken, die de vlinderstand in de gaten houden en de beheerder gevraagd en ongevraagd adviseren.

KLEINE IJSVOGELVLINDER

Harrie Vossen is de vlinderwacht van het Weerterbos en vat zijn taak zeer serieus op. Hij heeft dan ook een groot aantal soorten onder zijn hoede, waaronder bont dikkopje, spiegeldikkopje en kleine ijsvogelvlinder. Het blijft bij hem niet bij adviseren, maar hij

steekt zelf de handen uit de mouwen. Dat begint natuurlijk met het nauwkeurig in kaart brengen van de vliegplaatsen van de kwetsbare soorten en het beoordelen van die plekken. Hoe gaat het hier met de soort, wat zijn eventuele knelpunten en hoe kunnen die worden opgelost? Vervolgens heeft hij, samen met een groep vitale vutters, een plan gemaakt om kleinschalige werkzaamheden uit te voeren. Uiteraard na overleg met het Limburgs Landschap hebben ze op allerlei plekken paden opengekapt en geleidelijke

BEHEERDERS EN VRIJWILLIGERS OM DE TAFEL

Bescherming van soorten kan alleen als we weten waar ze zitten en hoe het met ze gaat. Daarom zijn de PGO's en de beheerders een samenwerking aangegaan op het gebied van vrijwilligerswerving. In een aantal regio's in Nederland is nog onvoldoende bekend over de verspreiding van kwetsbare soorten. In sommige streken zijn weinig natuurtellers aanwezig en op andere plaatsen zijn ze er wel, maar komen de gegevens niet door. En gegevens die niet zijn vastgelegd, worden ook niet gebruikt.

In Utrecht hebben de VOFF en Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Utrechts Landschap en de gemeente Utrechtse Heuvelrug de handen ineen geslagen om gezamenlijk vrijwilligers te werven voor het doen van natuuronderzoek. Alle natuurliefhebbers zijn, via bestaande natuurorganisaties en via de pers, uitgenodigd op een startavond waar de wensen van de beheerders op tafel kwamen, maar waarbij ook de potentiële tellers konden aangeven wat ze nodig hebben om actief mee te kunnen werken. In 2011 heeft dat onder andere geleid tot een cursus van twee avonden over de herkenning van vlinders en libellen. We zullen de komende jaren zien hoeveel tellers en hoeveel natuurwaarnemingen dit heeft opgeleverd.

Beeld Wikipedia.com, Sander van der Molen

Weerterbos

bosranden ontwikkeld. Dit was geen eenmalige actie, maar jaar in jaar uit worden op wisselende locaties werkzaamheden uitgevoerd. De vrijwilligers volgen de vlinderstand ook nauwlettend, en al na een paar jaar bleek dat de werkzaamheden succes hadden. Vooral de kleine ijsvogelvlinder reageerde zeer goed op het licht dat in het bos door kon dringen en ook de andere soorten namen in aantal toe. Maar op andere plekken bleken nog aanvullende werkzaamheden te moeten worden uitgevoerd, die voor de volgende winter op het programma werden gezet. Nu, een jaar of 8 later, blijkt dat de samenwerking tussen de vlinderwacht, de beheerder en De Vlinderstichting heeft geleid tot een spectaculair herstel van de bedreigde en kwetsbare vlinders.

GENTIAANBLAUWTJE

Uiteraard is het succes van zo'n project afhankelijk van allerlei factoren. Heel erg belangrijk is dat er vrijwilligers zijn die de kennis en motivatie hebben, en die veel tijd willen investeren. Daarnaast zijn niet voor alle bedreigde soorten kleinschalige maatregelen voldoende voor behoud en herstel. Ook de sociale kant is van belang. Het goed kunnen samenwerken van de vrijwilligers en de beheerder is een essentiële factor. Beiden moeten het gevoel hebben dat ze serieus worden genomen en dat ze veel aan elkaar hebben.

Er zijn meer voorbeelden van vrijwilligers die de beheerder helpen bij behoud en herstel van bedreigde vlinders. Zo zijn er in Drenthe, Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant 'blauwe brigades' actief. Die werken aan het herstel van vochtige heide. Ze plagen kleine stukjes en ze maken verbindin-

gen tussen geïsoleerd liggende heidevelden. Het gentiaanblauwtje is een belangrijke doelsoort. Ook bij de blauwe brigades wordt bijgehouden wat de werkzaamheden uiteindelijk opleveren. Zo herstelt het gentiaanblauwtje zich goed in de Strabrechtse heide. In de Malpie neemt wel de klokjesgentiaan weer toe en wie weet dat binnenkort ook de vlinder volgt.

Sinds 2010 is er een nieuwe loot aan de vrijwilligersboom: de hakhoutbrigade. Deze brigades bestaan uit natuurliefhebbers en -tellers, maar uit onverwachte hoek vindt aanvulling plaats. Door duidelijk te maken dat het gehakte hout kan worden meegenomen voor de open haard komen er tientallen vrijwilligers bij. Misschien zonder natuurbeschermingsmotief, maar voor het herstel van het hakhout maakt dat niet uit!

Meer weten? Tijdens het congres 'Van waarnemen naar natuur beschermen' organiseert de Vlinderstichting de workshop 'Waardevol waarnemen, monitoring en weergave van resultaten van onderzoek.' Meer informatie en aanmelden: www.5.knnv.nl/congres.

WAT GEBEURT ER MET WAARNEMINGEN?

Naast actief beheer kun je als natuurliefhebber ook met waarnemingen bijdragen aan natuurbescherming. Er zijn twee belangrijke invalshoeken bij het doen van natuurwaarnemingen: verspreidingsonderzoek en monitoring. Verspreidingsonderzoek houdt zich bezig met de vraag: wat zit waar? De vlinders bijvoorbeeld die je tijdens een wandeling ziet, kun je doorgeven via de invoerportalen Telmee.nl of Waarneming.nl.

Alle ingevoerde gegevens worden door experts gecontroleerd. Als er bijzondere meldingen bij zijn, worden die nagevraagd bij de waarnemer. Alle waarnemingen die zijn goedgekeurd, komen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFP) terecht. Door alles op één plek bij elkaar te brengen, krijgen we een steeds beter beeld van de verspreiding van soorten. De gegevens uit de NDFP zijn verkrijgbaar via Het Natuurloket, zodat er bijvoorbeeld bij inrichting en beheer rekening kan worden gehouden met de aanwezigheid van soorten.

Om bij te houden hoe het met de natuur gaat, is er het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Duizenden vrijwilligers tellen vaste plots of routes voor vogels, paddenstoelen, reptielen of libellen bijvoorbeeld. Ze doen dit overal in Nederland op dezelfde manier en jaar in jaar uit. Hierdoor kunnen we betrouwbare uitspraken doen over de voor- en achteruitgang van soorten. Door de vlinderroute in het Weerterbos, in het kader van het NEM, weten we dat het hier echt veel beter gaat met de kleine ijsvogelvlinder dan 10 jaar geleden. Vrijwilligers zijn onmisbaar voor het in kaart brengen van de natuur, maar ook voor het bijhouden hoe het er mee gaat en dus bepalend voor de bescherming ervan.